

**INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDAGI TA'LIM TIZIMINING
TAKOMILLASHISHI VA O'ZBEK TILI VA ADABIYOTIDA BADIY
ASARLARNING O'RNI VA AHAMIYATI**

Aliyeva Oqilaxon Jahongir qizi

University of science and technologies O'TA 1/24 guruh talabasi

Ilmiy rahbar: Kurbanova Farogat Subhonovna

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola Innovatsion yondashuv asosidagi ta'lim tizimining takomillashishi va O'zbek tili va adabiyotida badiiy asarlarning o'рни va ahamiyati, kitobxon va yoshlar uchun badiiy asarlarning ta'siri va bundan tashqari, kitob mutolaasiga bo'lgan qiziqishning ortishi va kitobxon yoshlar sonini sezilarli darajada oshirish to'g'risidagi umumiy xulosalarga bag'ishlanadi.

Tayanch so'zlar: Badiiy asarlar, mutolaa, ta'sir, o'zbek tili, adabiyot, ma'naviyat, kitobxon.

O'zbek tilida badiiy asarlarning o'рни milliy madaniyat va adabiyotda katta ahamiyatga ega. Badiiy asarlar tilning rivojlanishiga, xalqning ma'naviy dunyosiga, tarixi va an'analari haqida ma'lumot berishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, badiiy asarlar tilni boyitadi, uni yanada rang-barang va ifodali qiladi. O'zbek adabiyoti, o'zining o'ziga xos tarixiy rivojlanish jarayoni bilan ajralib turadi va uning badiiy asarlari xalqning ruhiyatini, orzu-istaklarini, hayotini aks ettiradi.

Badiiy asarlarning tilga ta'siri

Badiiy asarlar tilni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. O'zbek tilidagi badiiy asarlar o'zining uslubi, nutqi va ifoda vositalari orqali tilning boyligini ko'rsatadi. Badiiy asarlarda ishlatilgan frazeologik birikmalar, poetik uslublar va adabiy tafsiflar tilning rang-barangligini oshiradi. Shu bilan birga, badiiy asarlar tilning grammatik qoidalari va so'z boyligini kengaytiradi.

O'zbek tilida badiiy asarlarning tarixi

O‘zbek adabiyoti tarixida badiiy asarlarning o‘rni alohida ahamiyatga ega. Xususan, XVII–XIX asrlarda yaratilgan asarlar xalqning ma‘naviy hayotini aks ettirgan bo‘lsa, XX asrda yozilgan badiiy asarlar esa o‘zbek tilining zamonaviy ifodalanishiga ta‘sir ko‘rsatdi. Mirzo Ulug‘bek, Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy kabi buyuk yozuvchilar o‘z asarlarida nafaqat tilning ifodalanuvchanligini, balki uning o‘ziga xos hususiyatlarini ham ochib bergan.

O‘zbek tilida badiiy asarlarning ijtimoiy va madaniy ahamiyati

Badiiy asarlar tilning rivojlanishida qoloqlikni yengishga, jamiyatni yanada rivojlantirishga xizmat qiladi. O‘zbek tilidagi badiiy asarlar xalqning tarixi, urf-odatlarini, ijtimoiy qadriyatlarini va ma‘naviy izlanishlarini ifodalovchi asarlar bo‘lib, xalqning o‘ziga xos identifikatsiyasini shakllantiradi. Shu bilan birga, badiiy asarlar xalq orasida o‘zbek tilining keng tarqalishi va uning nutq madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Badiiy asarlarning bugungi kunda O‘zbekistonda badiiy asarlarning yaratilishi va nashr etilishi faol davom etmoqda. O‘zbek tilidagi badiiy asarlar nafaqat adabiyot muhitida, balki keng jamiyatda ham muhim o‘rin tutadi. Badiiy asarlarning bugungi kunda o‘zbek tilining rivojlanishiga qo‘shgan hissasi, uning nutqining shakllanishi va milliy ma‘naviyatni saqlashdagi o‘rni alohida e‘tiborga loyiqdir.

O‘zbek tilida badiiy asarlarning o‘rni xalqimizning madaniyati va tarixini ifodalashda juda katta. Badiiy asarlar nafaqat tilni boyitadi, balki jamiyatni ma‘naviy, axloqiy va madaniy jihatdan rivojlantiradi. Shuning uchun, O‘zbek tilida yozilgan badiiy asarlarni o‘rganish, ularni saqlash va kelajak avlodlarga etkazish burchimizdir.

Badiiy asarlarning oquvchilarga ta‘siri qanday?

Badiiy asarlarning o‘quvchilarga ta‘siri katta va ko‘p qirrali bo‘ladi. O‘quvchilar badiiy asarlarni o‘qish jarayonida faqat biror voqea yoki obrazni tasavvur qilish bilan cheklanmay, balki ulardan o‘zlariga o‘rgatgan axloqiy, ijtimoiy va estetik qadriyatlarni ham o‘zlashtirad

Badiiy asarlarning kitobxon uchun ijobiy taraflari qanday?

Badiiy asarlar kitobxonga bir nechta ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Ular faqat estetik zavq berishdan tashqari, kitobxonni ma‘naviy, axloqiy va ruhiy jihatdan ham boyitadi. Quyidagi ijobiy tomonlarini ko‘rib chiqish mumkin:

1. Fikrlash qobiliyatini rivojlantirish: Badiiy asarlarni o‘qish kitobxonda chuqur fikrlash va tahlil qilish qobiliyatini shakllantiradi. O‘qish jarayonida turli

qahramonlarning harakatlarini, qarorlarini va voqealarni tahlil qilib, kitobxon turli ijtimoiy va axloqiy masalalarda o'z fikrini yaratadi.

2. Dunyoqarashni kengaytirish: Badiiy asarlar kitobxonga turli madaniyatlar, tarixiy davrlar, va insoniyat tajribalari haqida ma'lumot beradi. Shu orqali kitobxon dunyoqarashi kengayadi va yangi fikrlash shakllarini o'zlashtiradi.

3. Emotsional rivojlanish: Badiiy asarlar kitobxonda empatiya, hissiyotlarni anglash va boshqalarning holatini tushunish qobiliyatini rivojlantiradi. Kitobxonda boshqa insonlarning dardini va baxtini his qilish hissi kuchayadi, bu esa uning ijtimoiy va axloqiy mas'uliyatini oshiradi.

4. Til boyligini oshirish: Badiiy asarlarni o'qish kitobxonga yangi so'zlar, frazeologik birliklar va til uslublarini o'rganishga yordam beradi. Natijada, til boyligi oshadi va nutq madaniyati yaxshilanadi.

5. Axloqiy qadriyatlarni o'zlashtirish: Badiiy asarlar ko'pincha ijtimoiy va axloqiy masalalarga oid mavzularni ko'taradi, bu esa kitobxonga yaxshilik, adolat, hamdardlik va sabr kabi qadriyatlarni o'rgatadi.

6. Stressni kamaytirish: Kitob o'qish, ayniqsa badiiy asarlar, kitobxonga dam olish va stressni kamaytirish imkonini beradi. O'qish jarayonida kitobxon voqealarga sho'ng'ib, kundalik tashvishlardan vaqtincha chalg'iydi va tinchlanadi.

7. Ma'naviy rivojlanish: Badiiy asarlar insonning ma'naviy holatini yaxshilashda katta rol o'ynaydi. Ular kitobxonga hayotdagi chuqur ma'nolarni anglashda yordam beradi va ruhiy o'sishga xizmat qiladi.

Badiiy asarlarning kitobxonga ta'siri faqat hissiy va ma'naviy boylikni oshirish bilan cheklanmay, balki uning umumiy intellektual rivojlanishiga ham katta hissa qo'shadi.

Badiiy asarlar adabiyotning asosiy va ajralmas tarkibiy qismidir. Ular nafaqat til va adabiy shakllarning rivojlanishiga, balki insonning ma'naviy, axloqiy va estetik rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Badiiy asarlarning adabiyot uchun kerakligi, uning jamiyatdagi o'rni va ahamiyatiga quyidagi jihatlardan qarash mumkin:

1. Adabiyotning rivojlanishiga turtki berish: Badiiy asarlar adabiyotning yangi janrlar va shakllarini shakllantirishga yordam beradi. Har bir yangi badiiy asar, o'zining o'ziga xos uslubi va mavzusi bilan adabiyotga yangi yo'nalishlar ochadi. Shu orqali adabiyot o'zgarib, rivojlanib boradi. Masalan, roman va hikoyaning rivojlanishi, shuningdek, she'riyat va drama janrlarining o'zgarishi badiiy asarlarning yaratgan yangi shakllari va uslublariga bog'liq.

2. Tilni boyitish va mukammallashtirish: Badiiy asarlar tilni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Yozuvchilar o'z asarlarida yangi so'zlar, frazeologik birikmalar, figurativ uslublar va tilning boshqa boyliklarini yaratib, tilni yanada boyitadi. Shu bilan birga, badiiy asarlar tilning ifodaviy imkoniyatlarini kengaytiradi va uning adabiy-nutq madaniyatini shakllantiradi.

3. Insoniy tajriba va axloqiy qadriyatlarni ifodalash: Badiiy asarlar insonning ichki dunyosini, uning emotsional, psixologik va axloqiy holatini chuqur yoritadi. Adabiyotda yaratilgan qahramonlar orqali biz insonning o'ziga, boshqalarga va jamiyatga bo'lgan munosabatini, yaxshilik va yomonlik, adolat va nohaqlik kabi axloqiy qadriyatlarni ko'rib chiqamiz. Badiiy asarlar o'quvchini o'zini va boshqalarni tushunishga, hayotda to'g'ri yo'lni tanlashga ilhomlantiradi.

4. Madaniy va tarixiy merosni saqlash: Badiiy asarlar, adabiyotda, o'z davrining madaniy, tarixiy va ijtimoiy holatini aks ettiradi. Ular xalqning tarixini, urf-odatlarini, an'ana va qadriyatlarini saqlab, kelajak avlodlarga yetkazadi. O'zbek adabiyoti kabi milliy adabiyotlar o'z xalqining o'ziga xosligini va madaniy merosini o'z asarlarida aks ettirgan.

5. Estetik va ma'naviy rivojlanish: Badiiy asarlar o'qish orqali o'quvchi estetik zavq olish bilan birga, ma'naviy jihatdan ham o'sadi. Ular o'quvchini yangi dunyoqarashlarni qabul qilishga, zamonaviy ijtimoiy va madaniy masalalarni anglashga va shaxsiy rivojlanishga undaydi. Badiiy asarlar insonni yaxshilikka, halollikka, adolatga, o'zligini anglashga ilhomlantiradi.

6. Ijtimoiy va siyosiy muammolarni yoritish: Badiiy asarlar ko'pincha jamiyatning eng dolzarb muammolarini ko'taradi. Ular inson huquqlari, tenglik, ozodlik, adolat kabi masalalarni yoritib, o'quvchini o'ylashga undaydi. Shu tarzda, badiiy asarlar adabiyot orqali jamiyatni o'zgarishga chaqiradi va ijtimoiy ongni shakllantiradi.

Xulosa: Badiiy asarlar adabiyotning rivojlanishida, uning tilining boyishida, axloqiy va ma'naviy qadriyatlarning shakllanishida muhim o'rin tutadi. Ular nafaqat adabiyotning o'zini rivojlantiradi, balki jamiyatni, uning a'zolarini ma'naviy va axloqiy jihatdan tarbiyalashga ham hissa qo'shadi.

